

Lesekommisjonen

Notat

Til: Lesekommisjonen

Fra: Sekretariatet

Saksnr.:

Oppsummering av innspillsmøtene

I dette notatet gir sekretariatet en oppsummering av innspillsmøtene. Følgende spørsmål ble sendt ut i forkant:

- Hva er det viktig at kommisjonen tar hensyn til når kommisjonen skal gi råd?
- Hva er deres råd til kommisjonen med tanke på å styrke leseferdigheter og stimulere leselyst og leseglede blant barn og unge?

Kommisjonsleder Marte Blikstad-Balas og sekretariatet deltok i begge møtene. Kommisjonsmedlem Arne Johannes Aasen deltok i møtet den 30. april.

1 Innspillsmøte 30. april: Partene i utdanningssektoren

Invitasjonen til innspillsmøtet gikk de sentrale parter i utdanningssektoren, fordelt på to møter den 30. april: Representanter fra Utdanningsforbundet, Private barnehagers landsforbund, Fagforbundet og Norsk lektorlag deltok i møte 1. Representanter fra Elevorganisasjonen, Foreldreutvalget for barnehagen og Foreldreutvalget for grunnopplæringen deltok i møte 2. Aktørene som ble invitert, men ikke valgte å delta, har sagt de vil sende inn skriftlig innspill.

Følgende ble trukket fram fra flere:

- Grunnlaget for lesing legges i barnehagen, derfor viktig med oppmerksomhet på de tidlige årene
- Mindre skjerm, mer bok: Det er behov for at elevene får (trykte) lærebøker i flere fag. Dette trener lesing av fagtekster og konsentrasjon.
- Trene lesing i alle fag, og mer bevissthet rundt alle læreres rolle som leselærere
- Det er viktig at elever får tilgang til skolebibliotek med variert utvalg litteratur og bemannet med skolebibliotekar som kan formidle rett lesestoff til elevene
- Flere av aktørene trakk også fram behov for flere bøker i barnehagene, hvor bøker er «forbruksvare»

Utdanningsforbundet rettet oppmerksomheten mot at den grunnleggende innsatsen for lesing, skjer allerede i barnehagen. Lesestunden i barnehagen kan bidra til å skape gode rammer rundt aktiviteten lesing, enten barna er interessert i å høre morsomme historier, eller først og fremst trenger en rolig stund på et trygt fang. Når barnehagene får tid og rom til gode leseopplevelser, kan det øke lysten til å lese mer. Barna må kunne møte bøker med innhold som er engasjerende og som opptar dem, og det må være tid og rom til å lese.

Det største problemet for barnehagene er ifølge UDF tid til å planlegge leseaktiviteter i samspill med andre aktiviteter som skal gjennomføres i barnehagen. UDF viser til en ny rapport fra NTNU – [Endring i lærerrollen i barnehage og skole](#), som peker på at lærerrollen har endret det, og de er tilført nye oppgaver, uten at det erstatter andre oppgaver.

Folkebiblioteket er en viktig samarbeidspartner for barnehagene. Barnehagene kan dra på tur dit og bli kjent med biblioteket, slik at de får den erfaringen.

UDF løftet videre betydningen av gode skolebibliotek, og at elevene blir møtt av skolebibliotekarer. Skolebibliotekene må ha tilgang til et bredt utvalg skjønnlitteratur, faglitteratur, tegneserier, også på nynorsk. Forfatterbesøk i barnehager og skoler gir en god mulighet til å møte de menneskene som står bak bøkene. De trekker fram tiltakene til Stiftelsen Lese og Kulturtanken/Den kulturelle skolesekken.

Avslutningsvis understreket UDF at det er viktig at lærernes metodefrihet og skjønnsutøvelse og en frihet til å tilpasse for den enkelte. Lærerne kjenner elevene sine.

Fagforbundet trekker spesielt fram at elever med lesevansker må få god støtte, og støtter grepet fra regjeringen i tilskuddsordningen for fysiske læremidler at kommunene også kan kjøpe fysiske læremidler og digital versjon for de med lesevansker. Det er også riktig å kreve at kommunene viser til et eget budsjett for innkjøp av lærebøker.

Fagforbundet er opptatt av elever som strever av ulike grunner og de med mye skolefravær. For mange av disse er det lesing som er vanskelig. Mange velger å utagere framfor å sitte stille og lese. Det fører til at de går glipp av verdifull undervisning og manglende mestringsfølelse. Det er ikke en positiv utvikling at barn sitter for mye foran en skjerm.

Fagforbundet trekker fram at leseaktiviteter bør starte tidlig, allerede i barnehagen. Lesestunder kan bidra til at overgangen til skolen blir lettere. I skolen må skolebiblioteket ha en sentral rolle, med tilgang til bøker som engasjerer og med ansatte med kompetanse på litteratur og formidling. Mange foreldre sliter med å støtte barna hjemme, og mange barn blir ikke kjent med folkebiblioteket. Derfor er skolebiblioteket noe som må være tilgjengelig for alle, som en arena for sosial utjevning. Folkebiblioteket kan være en støtteressurs for skolebiblioteket. Fagforbundet ønsker at alle skolebibliotekene løftes, men trekker fram at det er viktig med tilskuddsordninger og prosjektmidler.

Fagforbundet organiserer mange ansatte i laget rundt barna og elevene. Hele dette laget bør få god opplæring i hvordan man kan støtte barnas leseutvikling på ulike måter, og mener kommisjonen kan sette seg inn i læreplanen for barne- og ungdomsarbeiderfaget¹.

Skolene bør fortsette med høytlesing også på ungdomsskolen. Det er et sosialt fellesskap i å snakke om bøker. Fagforbundet mener også at det er viktig med flere lesende forbilder, både foreldre, politikere og andre.

Private barnehagers landsforbund (PBL) er glade for at lesing er på dagsorden også i barnehagene. De har ofte erfaring med at barnehage blir mindre ivaretatt og oppfordrer kommisjonen til å ha mye oppmerksomhet på barnehagene i arbeidet. Barnehagene legger mye av grunnlaget for læring, lesing og danning. De ønsker at kommisjonen skal komme med praksisnære og gjennomførbare tiltak og råd.

For PBL er det viktig å formidle at barn ikke skal lære å lese i barnehagen, men at grunnlaget må legges her. Et viktig punkt er å fange opp de barna som *ikke* blir lest for hjemme. Dette er ofte barna som heller ikke tar initiativ til lesing i barnehagen, men som kanskje har det aller største behovet for å bli lest for og for å få gode leseopplevelser.

Norsk lektorlag mener det er behov for strukturelle grep, og ikke symbolske. Det er viktig med læremidler med høy kvalitet i alle fag, og dette bør være fysiske bøker, som har andre krav til konsentrasjon enn de digitale læremidlene. Elevene trenger fordypning, ro og tid til langlesing, og lesing av faglig krevende tekster i alle fag. Lektorlaget løfter betydningen av at alle fag må være lesefag. Leseferdigheter kommer gjennom arbeid med fag, og ikke løsrevet fra resten av undervisningen. Dette er noe skoleledelsen bør legge til rette for og gjøre lærerne bevisste på. Lektorlaget trekker spesielt fram at elevene på studieforbereende fag må bli studieforbereid, og mener det må være karakterkrav til studieforbereende linjer.

Norskfaget bør ha tydeligere beskrivelser av progresjon innen lesing på ulike nivåer. For elever med kort botid og dårlige norskerferdigheter, bør norsk for språklige minoriteter være obligatorisk, ifølge Lektorlaget.

Skolebibliotek bør være bemannet med bibliotekarer med oversikt over litteratur på ulike nivåer og kjenne til ulike måter å lese på. Tegneserier og lydbøker kan være en inngangsport til lesing

¹ [Læreplan i vg2 barne- og ungdomsarbeiderfag \(BUA02-03\) | udir.no](#), [Læreplan i vg3 barne- og ungdomsarbeiderfaget \(BUA03-02\) | udir.no](#).

Lærerne må få mulighet til relevant etter- og videreutdanning. Lektorlaget mener at vi må satse langsiktig på kompetanseutvikling, dersom vi skal lykkes, og dette er ikke noe som bør overlates til kommunen.

Elevorganisasjonen ønsker at lesekommisjonen kan dempe debatten om skjerm og metoder. De kjenner seg ikke igjen i at det er så ille som det fremstilles i media. Debatten skaper en negativ holdning til hvordan elevene lærere eller hvordan lærerne underviser, ønske om en mer nyansert skjermdebatt. Digitale hjelpemidler som er universelt utformede er viktig for de med lesevansker som trenger ekstra støtte for å lese.

Det er viktig å få med at lærere og elever ikke har noe imot å ha fysiske bøker, men dette er i liten grad tilgjengelig i skolen. Foreldrenes rolle som rollemodeller for lesing er minst like viktig som skolens.

Mange elever opplever at de skal lese for å lære eller pugge, men ikke fordi de har lyst til det. Kvalitetsvurderingssystemet fører til denne typen undervisning, mener Elevorganisasjonen. Når de skal lese lengre tekster bør de få lese noe de synes er gøy, gjerne andre sjangre som ikke er vanlige i skolen. Elevorganisasjonen mener skolebibliotekene er en viktig del av leselysten og leseferdighetene til elevene, det er ikke alle elever som har ressursene eller bøker hjemme. De må derfor vernes for kutt når det er trangt i budsjettene. Fysiske lærebøker er bra, men også viktig med bøker som vekker lysten til å lese.

Foreldreutvalget for barnehagen (FUB) ivaretar foreldrenes interesser. De trakk fram at spesielt for foreldre med minoritetsbakgrunn, er det flere barrierer for å støtte opp under språkutviklingen hjemme, for eksempel språklige og økonomiske. Det er viktig at foreldrene blir kjent med biblioteket og tilbudet der, for at barna skal få leseglede i tidlig alder.

FUB anbefaler utvalget å ta hensyn til fire forhold:

- Leselyst starter i barnehagen – og barnehagen må ha reelle forutsetninger for å lykkes
- Mangfold i litteraturen er avgjørende
- Foreldre må involveres – men ikke alt kan overlates til hjemmet
- Sosiale forskjeller påvirker barns tilgang til litteratur

FUBs råd til kommisjonen er

- Inkludere barnehagene i Kulturrådets innkjøpsordning
- Sikre økonomi til barnehage slik at bøker kan brukes – og brukes ut
- Styrke samarbeidet mellom barnehage og bibliotek – og gjør det praktisk mulig
- Styrk kompetansen i barnehagelærerutdanningen og etterutdanningen
- Gi foreldre konkrete verktøy – ikke bare forventninger

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG)

FUG legger vekt på at foreldre er en mangfoldig gruppe, og mange leser ikke selv. Noen snakker ikke norsk i det hele tatt. Men foreldrene er uansett barnas nærmeste. Forventningen til kommisjonen er de jobber grundig med å treffe det mangfoldet foreldrene er, slik at man klarer å gi råd til foreldrene i å støtte ungene i å gi leseglede og å være gode leseforbilder. Mange foreldre ønsker å bidra, men vet ikke hvordan. Det er viktig med holdningsskapende arbeid, støtte og veiledning og å forstå hvorfor det er viktig med lesing. Det er særlig viktig å veilede foreldre som har barn med lesevansker om hvordan de kan støtte med lesing hjemme. Et stort tema blant foreldre er bruk av lydbøker som alternativ til lesing. Informasjonen må være tilgjengelig på arenaene der foreldrene er. Skoledemokratiet og FAU kan brukes bedre som en ressurs, for eksempel med å arrangere og bidra i ulike tiltak rundt lesing. Når det er lesesatsinger på skolen, bør foreldrene involveres. FUG ønsker videre at samiske og minoritetsspråklige integreres i de overordnede anbefalingene som kommer, og ikke bare er et tillegg til de andre anbefalingene.

I diskusjonen etter innleggene var følgende temaer oppe:

- En del av mandatet at kommisjonen skal gi veldig konkrete råd. Kan dette gå på tvers av metodefriheten og autonomien i klasserommet? Tydelige føringer om metode er ikke ønsket av lærerne.
- Det er store variasjoner i barnehagene. Det er sårbart for de som allerede har utfordringer i språkutviklingen.
- Det som står i rammeplanen om språkstimulering i rammeplanen bhg i dag er egentlig tilstrekkelig. Det handler mer om tid til å planlegge.
- Ønsker ikke at antall x timer i uka / minutter per dag med lesing skal forskriftsfestes, men det kan være en tydeligere progresjon i lesingen i læreplanene og lesing i alle fag
- Hvordan er lærerne rustet til å gi leseopplæring? Mange lærere kan dette godt, men det som mangler er ofte ressurser og tid til å gjøre det som er best for elevgruppen
- Godt etter- og videreutdanningstilbud er viktig. Nasjonale sentre og Udir har nettsider med støtte- og veiledning. Dette er bedre enn å pålegge hvordan dette skal gjøres.
- Er lærerutdanningen god når det gjelder å forberede studentene til å jobbe med leseopplæring eller være leselærer?
- Hva gjør foreldrene for å støtte barna i å lese? Være bevisste på at det er vanskelig og muligens provoserende for mange å følge opp alle de gode rådene.
- Det er dårlig utvalg av litteratur på samisk og på ulike minoritetsspråk
- Mangfold av foreldre og familier, trenger at dette gjenspeiles i litteraturen.

- Aktørene tar med noen av problemstillingene med seg og vil også sende skriftlige innspill.

2 Innspillsmøter 19. mai

Brukerorganisasjoner og ulike aktører til utdanningssektoren og kultursektoren

Møte 1: Brukerorganisasjoner

Følgende brukerorganisasjoner deltok i møtet: Dysleksi Norge, Norges blindforbund ungdom, Norges døveforbund / NDF ungdom, Hørselsforbundet, Unge funksjonshemmede, Norsk forbund for utviklingshemmede, ADHD Norge.

Brukerorganisasjonene mener lesekommissjonen må utarbeide anbefalinger som også treffer elever med særskilte behov for tilrettelegging. Felles for innspillene, er at altfor mange får ikke den tilretteleggingen de trenger og dermed ikke den opplæringen de har rett på. Det er viktig med tidlig innsats. Arbeid med lesing, språkutvikling og språkforståelse må starte allerede i barnehagen. I skolen må lærerne ha høye forventninger til elevenes læring. Alle skal kunne lære å lese.

Det kan gjøres en del universelle tiltak i skolen for å tilrettelegge læringsmiljøet og leseopplæringen for elever med særskilte behov for tilrettelegging, og det kan være enkle grep, så lenge skolen og læreren kjenner til hva som trengs. Det bør være mer opplæring om ulike tilretteleggingsbehov i lærerutdanningen, og det er viktig at Statped's tjenestetilbud er godt kjent i skolene og kommunene.

En felles bekymring fra brukerorganisasjonene, er at lesekommissjonen vil anbefale én spesiell metode for leseopplæring, ettersom elever med særskilte behov for tilrettelegging, vil ha behov for ulike metoder for å lære å lese på.

Videre mener organisasjonene at det er behov for en mer balansert debatt om digitalisering. Mange elever med behov for tilrettelegging, trenger å bruke digitale læremidler eller hjelpemidler, og de må være universelt utformet. Digitalisering har vært en revolusjon for mennesker med ulike sansetap.

Dysleksi Norge

Skoler som er gode på lesing generelt, vil også være gode for elever med dysleksi. Dysleksi Norge trakk fram tre punkter spesielt:

- 1) Tidlig innsats: fange opp de som trenger hjelp tidlig. Halvparten blir fanget opp først på ungdomsskolen. Dette bør lesekommissjonen adressere
- 2) Skjerm i skolen: Lydstøtte er avgjørende for dyslektikere. Diskusjonen rundt skjerm – ikke skjerm må nyanseres
- 3) Retningslinjer / veiledninger om spesifikke lærevansker/lesevansker

Norges blindforbunds ungdom

Det som er viktigst er god tilrettelegging i opplæringen. Blindeforbundet mener at det bør være opp til elevene selv hvilken tilrettelegging man ønsker, og at de skal ha rett til å velge skriftspråk. Det er for stor variasjon i tilretteleggingen blinde og sterkt svaksynte elever får, og mange får ikke det de har krav på. De trenger punktskrift og lydbøker, og det er viktig at det er god oppfølging i overgangen mellom skoleslag. I lydbøker er det bedre og mindre slitsomt å høre ekte stemmer, framfor syntetiske stemmer.

Norges døveforbund /Norges døveforbunds ungdom

Lesing starter med tilgang til språk, og for døve vil det som være norsk tegnspråk. Døve barn lærer lesing visuelt, så det å lære tegnspråk tidlig i livet er derfor viktig for seinere leseferdigheter. Norges døveforbund trekker fram at lesing kan også være tegnspråklige fortellinger. Derfor er visuell tilgjengelighet og kontakt viktig. Når barn får tilgang på historier de forstår fullt ut, blir det lettere å utvikle språkglede og motivasjon for å lese.

Samtidig opplever mange at de møter få tegnspråklige ressurser på biblioteket. Mange lærere har også begrenset kunnskap om døve barn. Dette gjør at de ikke får et likeverdig tilbud. De viser til kunnskapsgrunlaget fra Tegnspråkutvalget.

Norges døveforbund ønsker mer kompetanse om norsk tegnspråk i lærerutdanningene og mer tilgjengelige bibliotektilbud. Døve barn og unge må selv bli hørt når man utvikler tiltak.

Hørselsforbundet

Hørselsforbundet mener det bør mer kompetanse inn i lærerutdanningen om utfordringer med hørsel. Barn med hørselshemming stiller svakere i språkutviklingen når de ikke oppfatter språklyder. Man må jobbe systematisk med fonologisk bevissthet for å trene språk, begreper og grammatikk. Tidlig tale og lyttetrening er helt grunnleggende. Visuelle og støttende metoder er grunnleggende for å utvikle språk og leseferdigheter. Bilder, skriftlig støtte, symboler. Det er viktig at lærere vet at tilgang til lyd igjennom CI og høreapparat ikke løser alt. Det kan være vanskelig å få med seg alt i klasserommet, derfor er godt lys og lyd viktig, og tilrettelegging fra lærerens side.

Unge funksjonshemmede

Unge funksjonshemmede trekker fram at mange elever med funksjonsnedsettelse i skolen og barn i barnehagen møter barrierer og lave forventninger. Det er viktig å huske på og anerkjenne at lesing er bredt og kan også omfatte ASK, tegnspråk eller andre tilrettelegginger. Mange barnehageansatte og lærere mangler kunnskap om hvordan de kan tilrettelegge for lesing. Lesing handler også om mestring og representasjon - å kunne kjenne seg igjen i lesing. Da er det viktig med tilgang til mangfoldig litteratur i skoler og i bibliotek.

Norsk forbund for utviklingshemmede

Representerer en gruppe som ofte ikke får den undervisningen og opplæringen de har rett på. Mange har lærevansker, lese og skrivevansker. Om man ikke lærer å lese, kan

man være utestengt fra samfunnet. Lærere og skoler må ha høyere forventninger og ha en holdning om at alle skal kunne lære seg å lese. Mange har problemer med å produsere tale og har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK), for eksempel gjennom symboler og tegn til tale. Lesekommisjonen bør ivareta de med behov for ASK. Det er også behov for bedre og flere læremidler med ASK. De ønsker at Statped skal ha i oppdrag å utvikle dette. De ønsker kunnskapsbaserte råd fra kommisjonen, gjerne modige og litt crazy.

ADHD Norge

For elever med ADHD er det viktig å jobbe med utholdenhet. Elevene har ikke nødvendigvis noe problem med å lære å lese, men trenger gode rammer for leseopplæringen. For dem vil tidlig innsats innebære noe mer enn språk og bokstaver, men for eksempel å styrke struktur og selvregulering. De trenger mer fleksibel undervisning, med korte økter, variasjon, bruk av flere sanser, aktiv deltakelse. Hjelpemidler som lydbøker må sidestilles med andre læringsverktøy.

I diskusjonen etter innleggene var følgende temaer oppe:

- Tilrettelegging for ulike funksjonsvariasjoner komme inn i lærerutdanningene.
- Ensidig valg av metode vil være negativt, ulike tiltak kan være nyttig for ulike grupper
- Behov for mer balansert debatt om «skjermbruk» og digitalisering. Behovene for digitale læremidler, lydbøker og hjelpemidler
- Lesing som viktig for gjennomføring av videregående opplæring og tilgang til arbeidslivet
- Universelle grep knyttet til læringsmiljøet og opplæringen kan hjelpe mye for mange
- Fritak fra opplæringen – det kan få store konsekvenser og ta fra unge mulighet til universitetsutdanning
- Kommunene må kjenne til tilbudet til Statped.
- Bekymring for overgangene og manglende overføring av informasjon om barnet / eleven
- Det er også behov for kunnskap om begynneropplæring hos lærere også på høyere trinn, når de får en elev som ikke kan lese

Møte 2: Aktører i utdanningssektoren og kultursektoren

I møte 2 deltok Norsk bibliotekforening avdeling skole, Skolebibliotekarforeningen, Bibliotekarforbundet, Kulturrådet/Kulturdirektoratet, Landslaget for norskundervisning, Noregs Mållag, Den norske forfatterforening, Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, Stiftelsen Lese, Bokhandlerforeningen, Forleggerforeningen.

Organisasjonene trekker fram betydningen av en sterk lesekultur. Dette omfatter også skolebibliotek med gode åpningstider, bemanning, en samling variert og mangfoldig litteratur som gjenspeiler brukerne. Godt utvalg litteratur på nynorsk trekkes fram, sammen med at det også bør være litteratur på ulike minoritetsspråk og tegnspråklig litteratur. Flere fremhever også at tegneserier og lydbøker også er en viktig inngang til lesing, og at det bør være øremerkede midler til innkjøp av bøker.

Alle spiller også inn at det er viktig med fysiske lærebøker. Lærebøker har en progresjon og struktur som digitale læremidler ikke har, og noe som støtter læring i fag og trener lesingen.

Mange legger også vekt på foreldrenes rolle som gode leseforbilder, og at de må få støtte i og kunnskap om hvorfor det er viktig å lese for å være med på å utvikle språket til barna.

Norsk bibliotekforening avdeling skole, Skolebibliotekarforeningen, Bibliotekarforbundet

Bibliotekforeningene løfter folkebibliotekets rolle. Alle kommuner har et folkebibliotek som bør brukes på en god måte i samarbeid med barnehage, skole og skolebibliotek. På denne måten kan kommunen bygge en god lesekultur i alle ledd. Bibliotekene er åpne hus og kan bidra til laget rundt barn og unge. Unge med innvandrerbakgrunn er blant de mest aktive brukerne. De mener at dårlig kommuneøkonomi fører til kutt i åpningstidene i bibliotek. Derfor mener bibliotekforeningene at det er viktig å få ha med råd til lokale myndigheter om bibliotekene i kommisjonens råd.

Videre løfter de behovet for bemannede skolebibliotek, og at dette bør forskriftsfestes. Skolebiblioteket bør være bemannet med fagutdannet bibliotekar og ha en oppdatert boksamling. De er bekymret for forslaget i kommuneproposisjonen om at tilskuddsordningene på lesefeltet skal slås sammen, og at dette vil gå ut over prioriteringen av skolebibliotek. Ikke alle foreldre tar med barna på folkebiblioteket. Derfor er skolebiblioteket viktig for alle elever og viktig for sosial utjevning, og det bør være en del av skolens pedagogiske arbeid. Arbeid med lesing, bibliotek og skolebibliotek bør være en fast struktur i kommunens leseplaner og ikke en satsing. Det er behov for et bokløft i biblioteker og skoler, og bruken av nettbrett bør være begrenset.

Kulturrådet

Kulturrådets innspill er å styrke de eksisterende ordningene som finnes, blant annet innkjøpsordningene og skolebibliotekordningen, hvor Kulturrådet tilbyr kulturfondbøker til skolebibliotek med gode resultater. Det er mye å tjene på å se virkemiddelapparatet i sammenheng. Mangfoldig litteratur er viktig for leselyst. Kulturrådet mener det bør opprettes en egen innkjøpsordning for samisk litteratur for å sikre likere vilkår, ikke minst for barn og unge og de små samiske språkene.

Landslaget for norskundervisning (LNU)

LNU trekker fram norsklærerens rolle. Det er behov for flere norsklærere, og de er bekymret for at færre vil velge å bli norsklærer ved endringer i rammeplanen for lærerutdanningen. Det er positivt at det er lagt til begynneropplæring på 1.-4. trinn, men dette må også være et tema på de høyere trinnene. De mener at lesekompetansen

starter i språkkompetansen, og muntlighet og skriving er også viktige elementer. Leseundervisningen og skriveundervisningen er gjensidig forsterkende. Fritidslesing er også viktig. LNU slår også et slag for høytlesning gjennom hele grunnskolen. De mener også det er behov for flere klassesett av bøker, skjønnlitteratur og gjerne klassikere, for at alle elevene skal lese de samme tekstene. Innholdet blir først levende når vi arbeider og snakker om det i fellesskap, og det fungerer ikke alltid like godt når elevene skal få velge tekster selv. Studier viser at også lærerstudenter har lest mindre enn før. Noe av arbeidstiden til læreren bør kanskje dedikeres til ny litteratur.

Noregs Mållag

Noregs Mållag mener det er en lesekrise for nynorsk, og ber kommisjonen huske på dette når de gir råd til ulike målgrupper. Det er viktig at kommisjonen tar innover seg at vi har to likestilte skriftsspråk i landet vårt. Mange barn går på skoler som har nynorsk som hovedmål. De lærer seg et språk som de kan delta i samfunnet med, og da er det ikke godt nok når f eks de foreslåtte leselistene til læreplanene bare har 20 prosent på nynorsk. For å bli gode på nynorsk må elevene «bade i nynorsk». Dette gjelder også de som har bokmål som hovedmål.

Den norske forfatterforening

Forfatterforeningen mener kommisjonen må se på lesing i bred forstand, og som noe som trenger er mangfold av strategier. De legger spesiell vekt på lesing av skjønnlitteratur, som noe betydningsfullt for hele mennesket. Det må settes av tid til formidling og lesing av skjønnlitteratur, og skolen må være en av de sentrale bærerne. Forfatterforeningen ønsker en styrkning av ordningen til skolebibliotek, og er skeptiske til sammenståing av tilskuddsordningene. Skolen må legge til rette for Den kulturelle skolesekken og forfattermøter. Lesekommisjonen må også ha et overordnet blikk for situasjonen med mangfold av utgivelser som sikrer bøker til et mangfold og bredde til befolkningen.

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)

NFFO ønsker å utvide blikket når man snakker om hva lesing og leseglede er: Det dreier seg også om sakprosa og lærebøker. Biblioteket/skolebiblioteket må kjøpe inn bøker til de som ikke ser på seg selv som «lesere» (de som ikke leser romaner). Større utvalg av faktabøker. De ønsker en styrking av innkjøpsordningen for sakprosa. En god lærebok har stor betydning, og elevene må få tilgang på de lærebøkene de trenger. Viktig å sikre at øremerkede midler faktisk brukes på å kjøpe inn nye lærebøker.

Stiftelsen LESE

LESE har mange leselystprosjekter som er gratis for skolene og barnehagene. De mener lesekommisjonen bør huske på lesing også hjemme, i barnehagen og på helsestasjonens rolle. De første 1000 dagene til et barn er viktig for språkstimulering og relasjonsbygging. LESE mener det må være en selvfølge at skolene har gode skolebibliotek som er bemannet, og med rikt utvalg bøker. Det er viktig å sette av tid til å lese, og gjerne høytlesing i et fellesskap. Det er behov for å styrke formidlingen av samtidslitteratur. Det mangler ungdomsbøker, høytlesningsbøker for alderen 6-9 år, og det er behov for mer sakprosa, bøker på ulike minoritetsspråk, parallellspråklige bøker. Lærere og barnehagelærere kan bruke støtteverktøyet som LESE tilbyr.

Bokhandlerforeningen

Bokhandlerforeningen minner om at den lokale bokhandleren har en viktig rolle i lokalsamfunnet rundt barnehage, skole og bibliotek. Mange kjøper bøker. Der det er en bokhandler, leser folk mer. De ønsker at rapporten fra kommisjonen skal være grundig, men at den skal kunne ut i enkle, positive råd, for å få til en varig lesekultur. Kommuner som aktivt legger til rette for innkjøp av ny og relevant litteratur, bidrar til at lokalsamfunnet får tilgang på litteratur. Når kommunene bruker den lokale bokhandelen, bidrar de til å styrke den lokale litteraturformidlingen. Flere bokhandlere lager kampanjer for lesing, f.eks. Norli jf.

Forleggerforeningen

Forleggerforeningen la vekt på at lesing er et ansvar for hele samfunnet, og etterlyser involvering av de andre departementene og samarbeid med sivilsamfunnet. De ønsker mer statistikk om skolebibliotek. Mange elever mangler lærebøker og læremidler, og det er betydelige geografiske forskjeller. Det er også behov for flere faktabøker. Det bør være systemer for å vite hvor mange bøker elevene har, og sikre et minstemål av bøker. Det bør være en bredde av bøker i bibliotekene og innkjøpsordningen er viktig. Viser til internasjonale erfaringer, blant annet Hamburg.

I diskusjonen etter innleggene var følgende temaer oppe:

- Nasjonale prøver- det man ikke tester blir det ikke satset på. Kanskje står det i motsetning av leselyst. Skrivning havner i skyggen av lesing fordi det ikke testes.
- Statistikk om skolebibliotek, læremidler o.l.
- Tibi og deres tilbud om lydbøker
- Formidling av bøker på ulike måter
- Lyd eller høytlesning er viktig for å få alle inn i teksten. Lydstøtte bør være tilgjengelig for de som har hjelp av det, men høytlesing best
- Progresjon for lesing er ikke tydelig nok i læreplanene
- Viktig med spredning av god didaktikk på dette også.
- Få fram hvor viktig lesing er også i yrkesfagene. Hvordan jobbe med lesing i fag- og yrkesopplæringen?
- Tegneserier kan være nøkkelen for å lære og like og lese, men det er litt omdiskutert
- Man må også jobbe godt med lesehastighet
- Bøker på flere språk, og seriebøker på nynorsk
- Hvorfor ikke bøker på flere språk? Kostnadsspørsmål.
- Det flerspråklige bibliotek: hvorvidt det er praktisk gjennomførbart å låne bøker herifra.
- Hvordan kunne en innkjøpsordning for lærebøker se ut?

2.1 Separate møter

Utdanningsforbundets samiske nettverk

Kommisjonsleder og sekretariatet deltok i Utdanningsforbundets samiske nettverk 9. april. I nettverket deltar lærere og foreldre fra flere steder i Norge. Deres innspill går på at lesing er mengdetrening, men det er vanskelig når det er lite litteratur tilgjengelig på de samiske språkene, særlig lulesamisk og sørsamisk. De ønsker at de samiske språkene skal synes mer i det offentlige rom, som i reklamer, småbøker og skilt, så samiske elever i større grad kan «bade i språk». Skolebibliotekene i samiske områder bør sette av midler til å kjøpe inn bøker på samisk, og produksjon av samisk litteratur må styrkes, både oversatt litteratur og på originalspråk. Mer tekst i læremidlene kan også bidra til at elevene leser mer på samisk. Det samme gjelder mer samiske tekster i dataspill. Det at Minecraft education er på nordsamisk nå, bidrar til å løfte språket.

Det er behov for oppdaterte læreverker for leseopplæring. Det er ulike utfordringer på de ulike samiske språkene. Sørsamisk har flere diftonger og har en annen oppbygging enn nordsamisk. Mangelen på lesestoff på sørsamisk, gjør ifølge lærerne at elevene leser greit på norsk innen slutten av 2. klasse, men kan fortsatt ikke lese sørsamisk. Dette kan være frustrerende for elevene. Når elevene kan ordene, men sliter med å lese dem, blir lesingen frustrerende. Senere vil enkle, tilrettelagte tekster være banale og ikke aldersadekvate.

Videre trakk det samiske nettverket fram en del universelle tiltak for å styrke språkforståelse og leseopplæringen. Samisk kultur er en fortellerkultur, og mange historier kunne blitt gjort om til bøker. Man kan også bruke andre midler enn bøker, som for eksempel dikt, regler, joik for å utvikle språket.

Stiftelsen LESE

Kommisjonsleder og sekretariatet hadde et eget møte med Stiftelsen LESE 21. april. Stiftelsen LESE har over tid hatt et betydelig bidrag som ideell organisasjon når det gjelder lesing i barnehagen og grunnskolen. Innspillene var i tråd med beskrivelsen over.